

A

skotan hala jaso izan den arren, Darwinek ez zuen esan indartsuenek irauten dutela, ondoen egokitzen direnek baizik. Zehaztapen horrekin abiatu zuen gogoeta Arkaitz Zubirik, UPV/EHUko irakasle eta iker-tzaileak, asteon Miramarren izan den “Pandemia garaiko kulturgintza: egoera eta erronkak” ikastaroan.

Eta Darwinen ideien gaine-ko zuzenketak argi izpi bat pausatzen du euskal kultura-

te bizitzeko, aurrera egiteko, beste bizidun askoren pare.

«Gizakiok elkarri laguntze-ko gaitasuna badaukagu. Bai-na hori gerta dadin hainbat baldintza gertatu behar dira. Horietako bat da gure bizitza-ren zentzua eraikitzea, gure bizitzek berez ez daukatelako esanahi bat edo zentzu bat. Eta eraikitzen dugun zentzua-ren arabera, bizitza hobia edo okerragoa izango da».

Zubirik Erik eta Joan Erikson ikertzaileak ere aipatu zituen bere gogoetan. Sigmund Freud-ek zehaztutako bost etapei

beste lau gehitu zizkieten. Ho-rietako bat: Integritatea vs de-sesperazioa. «Horren arabera, gizakia bere bizitzako mo-mentu batean bere ibilbideari buruz hausnartzera iristen da. Nolakoa izan da nire bizitza eta nolakoa da orain? Segun nolakoa den, integritatea edo desesperazioa sentitzen du. Horrek esan nahi du egin du-gunari edo egiten dugunari ematen diogun zentzuaren arabera, hobeto edo okerrago sentitzen garela. Eta horrek ondorio oso indartsuak dauz-ka egunerokotasunean, bai

osasun mentalean eta bai osa-sun fisikoan».

Mundu mailan puntako ikerketa ugari daude ongizate horren inguruan. Horien ara-bera, harreman onak ez izatea oso faktore arriskutsua da osasunarentzat, tabakismoa-ren, obesitatearen edo polu-zioaren pare. Harvard Uniber-tsitatean ere ikerketa zorrotza egiten ari dira 1937. urteaz ge-roztik. Bertan bizitza on bat izateko gehien eragiten duten faktoreak zeintzuk diren iker-tzen dute. «Gaur egun nabar-mentzen duten ondorio nagu-

{ analisisia } Amagoia Mujika Telleria Kazetaria

Arrainak ura bezala, guk kultura

ren bizkarraldean, nabaria de-lako ez dela indartsuena. On-doen egokitzen dena izan daiteke, ordea.

Darwinen ideiak argitzen saiatu zen Kropotkin eta burla egin omen zioten horregatik. «Bizirauteko elkarrekiko la-guntza zeinen garrantzitsua zen nabarmendu zuen Kro-potkinek eta gizakiok aurrera-pen handienak egin ditugu el-karrekiko laguntza hori ondo garatu dugunean», esan zuen Zubirik.

Zuhaitz bat hazteko ezin-bestekoa da basoa. Eta horrela frogatu zen 1977an “Nature” aldizkarian argitaratutako ikerketa batean. Horren arabe-ra, baso jakin batzuetan zuhaitzek lur azpian elkar lo-tzen dituzten sareak dituzte eta horien bitartez karbonoa partekatzen dute. Alegia, ba-tzuek besteen beharra dauka-

Arrainak ura bezala, pertsonak kultura behar du. Bizitzari zentzua ematea, harreman onak izatea, pozik eta aseta sentitzea osasun adierazle garrantzitsuak dira. Kultura mesedegarria da osasun fisiko eta mentalerako. Ez da uste edo sentsazio bat, ikerketa zorrotzek mahai gainean jarritako ondorioa da.

sietakoa da osasunerako faktore garrantzitsuenetako bat –gene onak izatea baino gehiago– harreman onak iza-tea dela».

Pentsa, puntako ikerketa horien arabera, 50 urteko per-sona batek 80 urte dituenear zer-nolako osasuna izango duen aurreikusteko kolesterol maila baino adierazle esangu-ratsuagoa da zer-nolako aseta-sun maila duen eta zer-nolako harremanak dituen.

Eta horretan guztian, aseta-sun mailan, harreman onetan, bizitzaren zentzuan, kulturak parte handia dauka. «Ikerketa ugari daude esaten dutenak kultura mesedegarria dela osasun fisikorako eta menta-lerako. Beraz, kultura ez da kontsumorako gai soil bat, ez da entretenimendu soilerako gauza bat, askoz gehiago da». Zubiriren esanean, kulturak

osasunean daukan eragina ulertzeko, garrantzitsua da kulturaren rol soziala nola aldatu den ulertzea, «ikargarri aldatu da mendeetan zehar».

Aro Modernoaren aurreko garaian kulturak sekulako garrantzia zeukan integrazio soziala sustatzeko. «Kulturak, arteek, ederra, ona eta egia zena ordezkatzaren zuten, hori zen asmoa. Modernitatearekin hori asko aldatzen da. Esfera horiek –ederra, egia eta ona– bereizi egin ziren eta espezialistak sortu ziren. Horrek askatasun handiagoa ekarri zuen artistarentzat, nahi zuena egiteko askatasun handiagoa eskuratu zuen».

Askatasuna irabaztearekin batera etorri zen deskonexioa, akaso parte ilunxeagoa. Eta garai batean kulturak

egiten zuen zementazio lana ahuldu egin zen. Noski, zementazioa ona bezain txarra izan daiteke, segun eta zementuak non harrapatzen zaituen. «Deskonexioarekin gerta daiteke bizitzaren zentzua galtzea eta anomia agertu daiteke: bizitzeko go-go falta, isolamendua».

Artearen beste esferetikoa –ederra, egia, ona– erabateko deskonexioa gertatzen denean, kulturak egiten zuen integrazio sozialerako bultzadarekin zer gertatzen da? Kulturak Aro Modernoaren aurreko garaian zeukan integrazio sozialerako bistako bultzada ez da hain nabaria akaso. Baina garbi dago kultura ez dela kontsumorako gaia bakarrik eta jasotzen dugun kulturak gure mundu ikuskeran eragina daukala. Kulturak jendartea josten ja-

rraitzen du, integrazio sozialerako tresna izaten jarraitzen du, lehen bezala orain «egia, ederra eta ona» zer den definitzen jarraitzen du. Film batean zein pertsonaia gustatzen zaigu eta zein ez? Eta zergatik? «Gauza horiek ikasi egiten dira, eta neurri handi batean kulturaren bidez ikasten dira».

Zubirik garbi dauka: «Arrainentzako ura bezala da guretzat kultura. Kontua da ura zerk osatzen duen». Kulturaz inguratuta bizi gara, filmez, abestiz, askotariko sorkuntzez inguratuta bizi gara, horiek dira gure bizitzaren soinu banda eta horiek denek eragina daukate gure mundu ikuskeran.

«Kontua ez da bakarrik zein kultur adierazpide iristen zaizkigun, baizik eta zer harrera egiten diegun horiei.

Jateko orduan ere badakigu gustatzen zaizkigun elikagai guztiak ez direla osasuntsuak. Kulturarekin, berdin. Baina garrantzitsua da horren jakitun izatea».

KULTURA, ELKAR KONEKTATZEKO

Zubirik adibide praktiko bat ekarri zuen mahai gainera, «ondo egindako gauzen» adibide modura. Bartzelonan bada 1978an sortutako helduentzako eskola bat, La Verneda-Sant Marti auzoan. Bertako bizilagunek sortu zuten. «Garai hartan auzoan alfabetatu gabekoen kopurua oso handia zen, batez ere emakumeen artean. Eraikin handi bat hartu eta eskolak antolatzaren hasi ziren».

Eskola horretan martxan jarri zituzten «solasaldi literario dialogikoak» izenekoak. «Ez da edozein solasaldi mo-

Ezkerrean, Arkaitz Zubiri irakasle eta ikertzailea Miramarren, Udako Ikastaroetan. Eskuinean, duela aste pare bat Bilbon kulturaren alde izandako ekimena. Gorka RUBIO - Marisol RAMIREZ | FOKU

ta literatura oinarri hartuta. Formatu jakina dauka. Mundu mailan onenetakotzat hartzen diren liburuak hartu eta partekatu egiten dituzte modu jakin batean: errespetuz eta berdintasuneko elkarrizketen bitartez. Garrantzitsua da hori».

Ekimen hori izan da Harvard Unibertsitateko aldizkarian aipatua izan den Estatu espainoleko lehen ekimena. Datu esanguratsua.

Modernizazio prozesuak arriskuak dituen arren –deskonexioa eta anomia, adibidez–, aukerak ere dezente ditu, batez ere arrisku horiei buelta ematen asmatzen bada.

«Nola? Jendea antola dadila eta kultura bere egin dezala. Erabil dezala kultura bere bizitzarekin lotzeko

eta bere bizitza hobea bihurtzeko. Hori egiten dute Bartzelonako eskola horretan. Literatura erabiltzen dute elkarrekin konektatuta egoteko. Pentsa, medikuek osasun mentaleko arazoak dituzten pazienteei eskola horretara joateko aholkatzen diete, badakitelako osasungarria dela».

Askotariko herritarrak batzen dira La Verneda-Santa Martiko helduen eskolan eta horrek ere bistara ekartzen du errealtate interesgarria. «Profil guztietako jendea batzen da. Ikasketarik ez dutenek ere parte hartzen dute eta iraunkortasunez eginez gero, aukera dute alfabetatzeko».

Aditu batzuen arabera, kultur sozializazioa familiaren baitan eta etxean gauzatzen da eta horrek

Pandemiako neurriek eta murrizketek ez diote bide errazik utzi kulturari. Ekitaldiak antolatu dira utzitako neurrian eta moduan eta herritarrek pozik hartu dituzte.
Jon URBE | FOKU

baldintzatzen ditu bizitza osoko kultur gustuak eta zaletasunak. «Badakigu ezetz. Umetan gertatzen den kultur sozializazioa garrantzitsua da, baina hori bezain garrantzitsua da bizitzan zehar beste espaziotan gertatzen den kultur sozializazio guztia. Eta garrantzitsua da horrek zenbateko iraunkortasuna eta intentsitatea duen. Horrek aukera ematen dio pertsonari baliabideak lortzeko kulturaren espazio horretan».

La Verneda-Sant Martiko helduen eskolan asmatu dute, gainera, itxialdi gogorrean eusten eta bizirik mantentzen. «Pandemian ekimena mantentzea lortu dute. Helduen eskola bati buruz ari gara, gehienak adin handiko pertsonak di-

ra eta espazio horretan elkartzen ziren. Online egitea lortu zuten, nahiz eta gehienek ez zuten sekula bideodei bat egin aurretik. Baina elkartasun sare horri esker lortu zuten guztiek parte hartzea».

Lorpena handia izan da. «Itxialdi handiaren garaian isolamenduari iskin egitea lortu zuten eta kultura bere egitea. Batzuetan eliteentzako bakarrik den kultura, literatura solasaldi horietan bere egitea lortu zuten eta horri esker elkar konektatuta egotea».

Kultura, osasunaren mesedetan. Osasun larrialdira-ko espresuki sortutako adituen mahaitik aparte geratutako kultura, herritarren bizitzak hobetzeko ukendu. Kultura, osasungarri eta sendagarri.